

Zielona Góra, dnia 25 czerwca 2018 r.

Prof. dr hab. Hanna Paluszkiewicz
Katedra Prawa Karnego
i Postępowania Karnego
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytet Zielonogórski

Recenzja

Rozprawy doktorskiej magistra Pawła Jabłonowskiego
pt. *Postępowanie przygotowawcze w prawie karnym skarbowym*
(Warszawa 2018)

I. Uwagi ogólne

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska poświęcona została istotnemu zagadnieniu z zakresu prawa karnego skarbowego, a ściślej z jego części procesowej. Tytuł pracy **„*Postępowanie przygotowawcze w prawie karnym skarbowym*”** wskazuje, że przedmiotem analizy dokonywanej przez jej Autora będzie problematyka pierwszego stadium procesu w sprawach o przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe. Przyjmując takie założenie czytelnik spodziewa się analizy wszystkich istotnych zagadnień, jakie z takim ujęciem tematyki postępowania „karnoskarbowego” się wiążą. Jednak zarówno konstrukcja pracy, kolejność omawianych w niej zagadnień, jak i lektura choćby samego Wstępu wskazują, że zadanie jakie przed sobą postawił Doktorant jest w istocie zgoła odmienne. Istotą bowiem rozważań, a także – jak ujmuje to sam Autor – celem rozprawy jest wykazanie związków pomiędzy tym stadium procesu w sprawach o przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe a toczącym się (choćby w częściowym tylko zakresie) równoległym postępowaniem podatkowym. Takie ujęcie zagadnienia stanowiącego w rzeczywistości przedmiot badań i analiz mgr P. Jabłonowskiego wymaga dwóch uwag początkowych.

Pierwsza z nich dotyczy oceny problematyki, jaką podejmuje w swojej rozprawie doktorskiej Doktorant, druga natomiast odnosi się do poprawności sformułowania tytułu rozprawy.

Oceniając tematykę, jakiej poświęca swoje badania mgr P. Jabłonowski stwierdzić należy, że jest ona ważna, nie eksplorowana dotychczas w kontekście przepisów kodeksu karnego

skarbowego i ma duże znaczenie praktyczne. Z tego względu zbadanie *de lege lata* relacji jakie powstają lub mogą powstać pomiędzy postępowaniem podatkowym a postępowaniem w sprawach o przestępstwo skarbowe albo o wykroczenie skarbowe i pokazanie na tym tle praktyki organów podatkowych i organów prowadzących postępowanie w sprawy o czyny kwalifikowane jako „karnoskarbowe” jest bardzo cenne. Autor przystępując do swoich badań miał pewne intuicje, wynikające z obserwacji zmieniającego się stanu prawnego oraz praktyki w obszarze postępowań podatkowych i postępowań karnych, prowadzonych na podstawie przepisów k.k.s. Trzeba już na wstępie podkreślić, że były one trafne i właściwie pokierowały Doktoranta na wymagające przeprowadzenia badań dogmatycznych i empirycznych pole badawcze. Z tego względu uznać należy, że temat podjęty w rozprawie doktorskiej mgr P. Jabłonowskiego jest ważny i dobrze się stało, że jest on przedmiotem pogłębionych badań naukowych.

Na tym tle krytycznie jednak oceniam wybór tytułu pracy doktorskiej. Z jednej bowiem strony może wprowadzać czytelnika w błąd co do zawartości treściowej monografii, z drugiej natomiast nie ukazuje (co należy podkreślić z ubolewaniem) całej gamy istotnych (także praktycznie) problemów, jakie w pracy pod tym „zwyczajnym” tytułem zostały w rzeczywistości zaprezentowane. Zdecydowanie korzystniejsze byłoby wskazanie już w tytule rozprawy jakiemu zagadnieniu jest ona poświęcona. Jeśli w przyszłości Autor rozważałby jej opublikowanie, niniejszą uwagę powinien przyjąć jako rekomendację co do zmiany tytułu tego opracowania, akcentującego wzajemne powiązanie (relacje) i oddziaływanie (wpływ) obu tych postępowań.

Rozprawa doktorska mgr Pawła Jabłonowskiego obejmuje 416 stron, w tym 384 stron tekstu. Została podzielona na następujące rozdziały: I. *Struktura i cele postępowania karnego skarbowego* (s. 17–57); II. *Wszczęcie śledztwa lub dochodzenia* (s. 58–107); III. *Strony postępowania przygotowawczego* (s. 108–148); IV. *Przebieg śledztwa i dochodzenia* (s. 149–181); V. *Zakończenie postępowania przygotowawczego* (s. 182–248); VI. *Nadzór i kontrola nad postępowaniem przygotowawczym* (s. 249–270); VII. *Czynności sądowe w postępowaniu przygotowawczym* (s. 271–295); VIII. *Akt oskarżenia* (s. 296–322); IX. *Skutki wszczęcia postępowania karnego skarbowego dla zobowiązań podatkowych* (s. 323–361).

Praca zawiera *Wstęp* (s. 10–16) oraz całościowe podsumowanie omówionych zagadnień we *Wnioskach końcowych* (s. 362–382). Autor zamieścił w niej także wykaz używanych skrótów (s. 5–9), spis literatury (s. 385–407), wykaz orzecznictwa (s. 408–413) i aktów prawnych (s. 414–415), ankietę badawczą (s. 383–384) oraz schemat nr 1 ilustrujący „karuzelę VAT”. W pracy znalazły się również tabele, jednakże bez ich osobnego wykazu w części poświęconej informacji o zawartości opracowania. Wskazana przez Autora jako wykorzystana przy pisaniu pracy bibliografia obejmuje łącznie 400 pozycji literaturowych (monografie, komentarze, podręczniki,

artykuły) oraz orzecznictwo TK i SN (w tym 16 wyroków Trybunału Konstytucyjnego, 11 uchwał składu 7 sędziów SN, 76 wyroków SN oraz 46 postanowień SN).

W odniesieniu do konstrukcji pracy także należy poczynić pewne uwagi. Część z nich jest pochodną przyjętego przez Autora tytułu rozprawy. Zakładając bowiem, że przedmiotem analiz jest – zgodnie z brzmieniem tytułu monografii – omówienie problematyki postępowania przygotowawczego w prawie karnym skarbowym to struktura pracy powinna odzwierciedlać pewne typowe dla tak ujętego tematu badań kwestie, w tym wskazywać na etapy i cele tego stadium procesu, jego formy, uczestników, przebieg – poczynając od wszczęcia aż do zakończenia, wskazanie sposobów zakończenia postępowania przygotowawczego, omawiać problematykę nadzoru i zakresu czynności sądowych w tym stadium procesu. Układ rozprawy doktorskiej mgr P. Jabłonowskiego jest jednak zupełnie inny i dopiero po lekturze pracy staje się dla czytelnika jasne z jakich powodów Autor omawia pewne zagadnienia w ramach poszczególnych rozdziałów. Wydaje się, że tego typu wątpliwość jaka rodzi się podczas analizy zawartości treściowej rozprawy mogłaby zostać usunięta poprzez wyraźne i bardziej adekwatne do rzeczywistej treści pracy ujęcie jej tytułu oraz tytułatury dalszych jej części (rozdziałów i podrozdziałów).

O ile jednak układ pracy należy do kwestii autorskich wyborów i staje się po lekturze monografii bardziej zrozumiały dla czytelnika, to jednak należy sformułować uwagi krytyczne m.in. związane ze sposobem wypowiedzi Doktoranta. Otóż generalnie, język jakim posługuje się Autor pracy uznać należy za poprawny, fachowy a wypowiedzi uznać za prezentowane w zrozumiały, komunikatywny dla czytelnika sposób. Nie można jednak pozostawić bez krytycznego komentarza faktu, że Doktorant (być może z troski o czytelność wywodu) posługuje się nieznanymi prawu karnemu skarbowemu pojęciami jak choćby „przestępstwo karne skarbowe” czy „wykroczenie karne skarbowe” bądź „przestępstwa i wykroczenia karne skarbowe”. Nie wyjaśnia także dlaczego używa określenia „postępowanie karne skarbowe” od którego wszak ustawodawca odszedł wprowadzając w miejsce dawniejszej Ustawy karnej skarbowej – Kodeks karny skarbowy. Rażąco są także (i to na granicy błędu merytorycznego) używane w pracy skróty myślowe choćby analizowanie kręgu uczestników postępowania przygotowawczego i przynajmniej werbalne zaliczenie organów finansowych prowadzących to postępowanie do stron procesowych (tytuł Rozdziału III, jego treść a także Wstęp – s. 14), uznanie takich czynności procesowych jak np. przesłuchanie świadka, zatrzymanie rzeczy, przeszukanie za czynności operacyjne (s. 41 i wiele innych) czy też przywoływanie dla wsparcia pewnych twierdzeń poglądów przedstawicieli doktryny, którzy je faktycznie formułowali jednak w przeszłości, a zatem w odniesieniu do nieobowiązującego już dziś stanu prawnego (choćby kilkukrotne odniesienia do postępowania uproszczonego np. na s. 22 w tekście i przypis nr 13 i

w innych miejscach pracy). Takich „lapsusów” jest w pracy sporo i gdyby nie to, że lektura całości rozprawy dowodzi, że Doktorant zna prawo karne skarbowe i kodeks postępowania karnego oraz zasadnicze poglądy formułowane w doktrynie i piśmiennictwie na gruncie obu tych ustaw, niektóre z nich można byłoby uznać za dyskwalifikujące pracę błędy. Wydaje się w tym miejscu konieczna uwaga, że w razie zamiaru publikowania tej rozprawy, niezbędne byłoby jej ponowne przejście i poprawienie oczywistych usterek językowych.

Nie zgłaszam natomiast zasadniczych uwag (poza powyższą dot. przywoływania nieaktualnych w obecnym stanie prawnym poglądów doktryny) co do wykorzystania literatury przedmiotu oraz orzecznictwa sądowego. Autor wykazał się umiejętnością gromadzenia materiału badawczego, jego krytyczną oceną oraz zdolnością do formułowania wniosków z badań tych płynących. Pewną wątpliwość budzi jednakże sposób doboru literatury, brak wielu uznanych pozycji dotyczących prawa karnego skarbowego (np. prac prof. L. Wilka, prof. J. Zagrodnika) a także przypisanie innemu autorowi (prof. J. Izydorczykowi) pracy prof. Jarosława Zagrodnika pt. *Model interakcji postępowania przygotowawczego oraz postępowania głównego w postępowaniu karnym*, (Warszawa 2013), co ma miejsce zarówno w przypisie, jak i w bibliografii (s. 391).

Autor - jak zaznacza - zastosował w pracy kilka metod badawczych: dogmatycznoprawną, historyczną, komparystyczną (prawnoporównawczą) oraz metodę statystyczną służącą ocenie danych uzyskanych z Ministerstwa Finansów. Uwagę zwraca zwłaszcza skorzystanie z tych ostatnich z wyżej wymienionych. Po lekturze pracy trudno uznać, że w pracy przeprowadzono badania porównawcze. W gruncie rzeczy opisany został w jednym z podrozdziałów porządek prawny niemiecki i na tle jego rozwiązań poczynione zostały uwagi dotyczące modelu polskiego. Przy czym kwestie analizowane nie dotyczyły *stricte* postępowania przygotowawczego w sprawach przestępstw skarbowych, lecz zagadnień przedawnienia zobowiązania podatkowego (jego zawieszenia). Badania z zastosowaniem metody statystycznej ograniczyły się natomiast do sporządzenia ankiety badawczej (wzór nie został załączony do pracy; na s. 383 znajduje się lista pytań ankietowych), której celem było pozyskanie danych z Departamentu Zwalczenia Przestępczości Ekonomicznej MF, dotyczących postępowań karnych w latach 2014-2016. Wyniki ankiety zostały zaprezentowane zbiorczo w tabeli (bez oznaczenia jej tytułu oraz bez opisu poszczególnych rubryk, a także bez wyjaśnienia używanych w niej skrótów i zawartości). Dane zawarte w tabeli nie zostały omówione, nie podana została ich wartość statystyczna, zapis ma bowiem charakter liczbowy. Wobec licznych zapisów o braku danych pozostaje wątpliwość co do przydatności zebranego w ten sposób materiału. Wprawdzie brak danych może dla badacza być także ważną i znaczącą informacją, ale w pracy mgr P. Jabłonowskiego takiej uwagi nie zawarto.

II. Uwagi szczegółowe

Analizę kwestii relacji postępowania podatkowego i postępowania przygotowawczego w sprawie przestępstw skarbowych i wykroczeń skarbowych rozpoczynają uwagi dotyczące struktury przepisów prawa karnego skarbowego. Pomijając początkowy błąd (wynikający raczej ze sposobu wyrażenia się Autora a nie jego niewiedzy) polegający na uznaniu postępowania podatkowego za postępowanie jurysdykcyjne (s. 17) zgodzić się należy z uwagami poczynionymi w kwestii specyficznego umiejscowienia norm prawa karnego skarbowego, które poprzez redakcję art. 113 § 1 k.k.s. mogą być częściowo zakodowane także w przepisach kodeksu postępowania karnego, które to przepisy ustawodawca nakazuje stosować „odpowiednio”. Trafnie Doktorant przywołuje poglądy doktryny co do trudności w stosowaniu przepisów kodeksu karnego skarbowego wymagające – zwłaszcza w kwestiach procesowych – dokonywania skomplikowanej, niekiedy wielopoziomowej wykładni przepisów prowadzącej do odkodowania właściwej normy prawnej. Na tym tle właściwe jest stwierdzenie, iż postępowanie karne prowadzone w oparciu o przepisy kodeksu karnego skarbowego i odpowiednio stosowane przepisy kodeksu postępowania karnego oparte być musi na tych samych zasadach procesowych, one bowiem kształtują *de iure* model obu tych postępowań. Ubocznie tylko zwracam uwagę, na błędne stwierdzenie Doktoranta jakoby przedmiotem procesu karnego był czyn zabroniony (s. 22), już bowiem od dawna nie ma sporu w doktrynie prawa karnego procesowego co do tego, że przedmiotem tego postępowania jest kwestia odpowiedzialności karnej (a nawet szerzej – prawnej) sprawcy czynu zabronionego, a nie czyn. Autor bardzo oszczędnie omawia te zasady procesowe, zwracając uwagę w istocie na dwie z nich – zasadę prawdy i zasadę szybkości postępowania. Wskazanie na ich związki zwłaszcza w perspektywie skomplikowanej procedury „karnoskarbowej” jest cenne, ale zakres i pobieżność ocen budzą niedosyt. Lektura tej części pracy nie daje w istocie odpowiedzi na pytanie, jaka jest „struktura przepisów postępowania karnego skarbowego”, co zapowiadał tytuł podrozdziału 1.

Kolejna część rozdziału I – podrozdział 2 zatytułowany *Cele i zadania postępowania przygotowawczego* rozwija zasygnalizowane wcześniej wątki szybkości postępowania karnego w sprawach o przestępstwa skarbowe i o wykroczenia skarbowe. Wyraźnie zaznaczona jest kwestia instytucji zawieszania biegu przedawnienia zobowiązania podatkowego (art. 70 o.p.) w związku z toczącym się postępowaniem karnym (także jego stadium przygotowawczym). Autor omawia cele i zadania postępowania przygotowawczego wynikające z art. 297 § 1 k.p.k. mającego odpowiednie zastosowanie w postępowaniach toczących się na podstawie kodeksu karnego skarbowego (w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.) oraz autonomiczne cele takiego postępowania zdefiniowane w art. 114 k.k.s. Należy co do zasady zgodzić się z Autorem, co do tożsamości celów i zadań obu rodzajów postępowań, z zastrzeżeniem odmienności postępowania w sprawie

czynów „skarbowych”. Autor trafnie podkreśla zwłaszcza te tzw. „kompensacyjne” cele postępowania prowadzonego w sprawie przestępstw skarbowych i wykroczeń skarbowych, niezależnie bowiem od zmian prawodawczych dominują one nadal nad charakterystyczną dla postępowania karnego funkcją represyjną rozumianą jako wymierzanie sankcji za popełniony czyn. Na tym tle teza, iż „przewidziany przez Kodeks karny skarbowy system sankcji uzasadnia tezę, że postępowanie w przypadku braku możliwości szybkiego wymierzenia kary polega na zabezpieczeniu interesu Skarbu Państwa poprzez zawieszenie biegu przedawnienia zobowiązania podatkowego.” (s. 54) nie jest jednak wyjaśniona i w jakikolwiek sposób uargumentowana. Rozważania Autora w dalszej części tego wątku wskazują na dość wąskie postrzeganie gwarancyjnej funkcji postępowania karnego, nawet jeśli jest ono prowadzone na gruncie kodeksu karnego skarbowego. Dostrzegając i podkreślając znaczenie wyrównania uszczerbku finansowego wyrządzonego przez sprawcę czynu i wskazując zróżnicowane instrumenty prawne (karnoprosesowe, materialnoprawne i podatkowoprawne) tej „kompensacie” służące, Autor nie zarysowuje nawet kwestii gwarancji dla podejrzanego (oskarżonego), które przecież winny być brane pod uwagę aby nie można było stawiać ustawodawcy (ani organom postępowania karne prowadzącym) zarzutu o instrumentalnym traktowaniu prawa, co Doktorant zdaje się w swojej rozprawie nie tylko identyfikować, ale także aprobować.

Za rażący należy uznać błąd jaki wkraść się w tekście rozprawy (s. 56) dotyczącym pojęcia „sprawca czynu” – Autor prowadzi wywód nie zauważając jaka jest w istocie definicja legalna podejrzanego, którym jest osoba, wobec której dokonano zespołu czynności zwanych przedstawieniem zarzutów (art. 313 k.p.k.). Treść dalszej części pracy dowodzi jednak, iż pojęcie to jest Doktorantowi doskonale znane i przez niego właściwie rozumiane (por. choćby rozważania o przedstawieniu zarzutów w końcowej części rozdziału II).

Rozdział II *Wszczęcie śledztwa lub dochodzenia* obejmuje kilka wątków tematycznych, w tym m.in. rozważania poświęcone instytucji „czynnego żalu” (s. 67 i n.). Autor znajduje w konstrukcji prawnej tej instytucji potwierdzenie stawianej przez siebie tezy, iż „zawieszenie biegu przedawnienia zobowiązania podatkowego jest jedną z funkcji postępowania karnego skarbowego i jednocześnie instrumentem dla finansowych organów postępowania przygotowawczego służącym prowadzeniu postępowań podatkowych”. Wprawdzie poświęca uwagę omówieniu „czynnego żalu” to jednak w kontekście stawianej tezy, jak i jej udowodnienia nie prowadzi żadnych dalszych analiz.

Nie budzą natomiast uwag pozostałe rozważania zawarte w omawianym rozdziale pracy, z tym jednak zastrzeżeniem, że bardzo powierzchownie i bez wykazania związku z postępowaniem podatkowym omówione zostały czynności operacyjno-rozpoznawcze. Zadawalające są jednak analizy dogmatyczne poświęcone problematyce dochodzenia w niezbędnym zakresie (s. 77-81) oraz formalnym aspektem decyzji o wszczęciu albo odmowie

wszczęcia postępowania przygotowawczego (s. 81-101), zwłaszcza w części dotyczącej związków wszczęcia postępowania karnego *in rem* i możliwości zawieszenia biegu terminu przedawnienia zobowiązań podatkowych. Omawiając przejście postępowania z fazy *in rem* do fazy *in personam* trafnie Autor modyfikuje dotąd prezentowane w literaturze i orzecznictwie stanowisko w zakresie przesłuchiwania potencjalnego sprawcy czynu w charakterze świadka, dostrzegając zmianę w stanie prawnym dokonaną nowelą z marca 2016 r. oraz – jak się wydaje – neguje praktykę opóźniania postawienia zarzutów (wydania postanowienia – art. 313 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.) przez organy prowadzące takie postępowanie w celu zapobieżenia przedawnieniu się zobowiązań podatkowych.

Rozdział III poświęcony został – jak zapowiada Autor rozprawy - omówieniu stron postępowania przygotowawczego, o których mowa w art. 120 § 1 k.k.s. Taki też tytuł nadał Doktorant recenzowanemu rozdziałowi. Niestety lektura tej części pracy wzbudza wiele wątpliwości. O ile bowiem mgr P. Jabłonowski trafnie prezentuje w nim podejrzanego dostrzegając i poprawnie omawiając moment na drodze procesu, w jakim ten uczestnik zaczyna wypełniać rolę procesową biernej strony postępowania przygotowawczego, o tyle całkowicie niezrozumiałe jest jednoczesne analizowanie pozycji procesowej oskarżonego, który nie jest stroną tego stadium procesu, a nade wszystkim pozycji procesowej (w tym uprawnień i obowiązków) finansowych organów dochodzenia, bowiem te z kolei nigdy w przygotowawczym stadium procesu karnego nie są i nie staną się stroną tego postępowania. Jak sama nadana im przez ustawodawcę (choćby w definicji legalnej) nazwa wskazuje, organ postępowania jako jego uczestnik, na etapie przygotowawczym procesu prowadzi postępowanie, ma wobec innych uczestników (stron procesowych) pozycję władczą, pozwalającą mu choćby na wydawanie imperatywnych oświadczeń woli. Wypada w tym miejscu podkreślić, iż stawianego tej części rozprawy zarzutu można było uniknąć gdyby choć tytuł tego rozdziału brzmiał np. „*Uczestnicy postępowania*”, bowiem zgodzić się wypada, że i strona procesowa, i organ prowadzący postępowanie (a nawet organ pomocniczy) są uczestnikami procesu i wypełniają wyznaczoną im w tym postępowaniu rolę. Niedostrzeżenie tej oczywistości stanowi poważny mankament rozprawy, choć wydaje się, że w istocie jest wynikiem nie tyle braku wiedzy Autora, co nieprzemysleniem właściwej tytułatury dla poszczególnych części pracy. Wypadałoby bowiem – jeśli celem Doktoranta było w istocie ukazanie przeobrażenia organów procesowych w stronę oskarżycielską – zaakcentowanie tego momentu wyraźnie i wyodrębnione na drodze procesu i podkreślenie skutków procesowych (choćby w zakresie zmian podmiotowych) wniesienia skargi do sądu. Z jednej strony pozwoliłoby to Autorowi na podkreślenia znaczenia samej zasady skargowości i kontradykcyjności dla modelu postępowania w sprawach przestępstw i wykroczeń skarbowych, z drugiej natomiast byłoby doskonałą okazją na ukazanie zmienionego w skutek przejścia procesu do kolejnego stadium (jurysdykcyjnego) zakresu praw i

obowiązków procesowych tego uczestnika procesu. Z całą bowiem mocą należy podkreślić, iż organ procesowy prowadzący postępowanie przygotowawcze stroną procesową czynną z pewnością nie jest. Jak zaznaczyłam powyżej to wniesienie skargi kreuje stroną procesową – tzn. oskarżyciela i dopiero od tego momentu można opisywać i rozważać przyznane mu przez prawodawcę kompetencje strony tego postępowania. Rozważania w tej części pracy, choć w zasadzie poprawne merytoryczne, poprzez niezachowanie przez Autora poprawnego toku wypowiedzi, brak wskazania punktów odniesienia mogą wprowadzać czytelnika w błąd co do rzeczywistej – *de iure* – pozycji organu w stadium przygotowawczym postępowania. Na tym tle rozważania o podmiocie odpowiedzialnym posiłkowo i interwencji są – z punktu widzenia ich merytorycznej oceny – w pełni poprawne, natomiast zupełnie niejasny jest cel, jaki stawia przed sobą Autor omawiając w takim zakresie, jak to uczynił w rozdziale III pozycję procesową obu tych uczestników postępowania. Jeśli jego zamiarem było ukazanie stanowiska procesowego obu tych podmiotów występujących w roli strony procesowej w postępowaniu przygotowawczym, to obraz zaprezentowany w podrozdziale 6 i 7 rozdziału III rozprawy nie jest kompletny. Oceniając całość rozdziału III można zatem stwierdzić, że budzi on niedosyt i to nie spowodowany brakiem rzetelnej wiedzy o uczestnikach postępowania, lecz chybionym sposobem zaprezentowana pozycji procesowej stron postępowania przygotowawczego, czego czytelnik mógł oczekiwać zapoznając się z tytułem tej części pracy.

Rozdział IV zatytułowany został *Przebieg śledztwa i dochodzenia*, przy czym jego struktura wewnętrzna wskazuje na wyodrębnienie przez Autora z całej palety zagadnień, które powinny być w ramach tak ujętego zagadnienia omówione, zaledwie czterech kwestii. Są to przede wszystkim rozważania o dochodzeniu i o śledztwie, akcentujące odmiennosc obu tych form prowadzenia postępowania przygotowawczego w odniesieniu do przestępstw skarbowych i wykroczeń skarbowych. W ramach tej części pracy Autor porusza także problematykę dowodów w postępowaniu podatkowym, poświęcając jej osobny podrozdział (s. 178-182). Jakkolwiek rozważania w tej części rozprawy są interesujące i wyraźnie oparte na obserwacji praktyki, to jednak trudno podzielić przekonanie Autora o celowości omawiania tych kwestii w ramach rozdziału poświęconego omówieniu przebiegu postępowania przygotowawczego. Niewątpliwą zaletą tej części pracy jest punktowe wskazywanie na związki jakie mogą wystąpić pomiędzy postępowaniem przygotowawczym a postępowaniem podatkowym. Ciekawie zaprezentowana została problematyka pozyskiwania i wykorzystywania dowodów w obu tych postępowaniach i trafnie zaakcentowany problem prawa oskarżonego (w omawianym stadium - podejrzanego) do obrony i jego gwarancji.

Rozdział V zatytułowany *Zakończenie postępowania przygotowawczego*, prezentuje - zgodnie z zapowiedzią wskazaną w tytule - sposoby zakończenia tego stadium procesu. Omówione zostały zarówno te, które jednocześnie stanowią pomost do kolejnego stadium

procesu tzn. przenoszą postępowanie do sądu. W tej grupie zagadnień szczegółowo omówione zostało sporządzenie aktu oskarżenia jako skargi zasadniczej – także w wersji zawierającej wniosek o wydanie wyroku na posiedzeniu (art. 335 § 2 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.). Autor przywołał w tej części stanowisko doktryny (vide przypisy do tego fragmentu pracy), pozostawiając je bez komentarza co nakazuje przypuszczać, iż poglądy te podziela. W części poświęconej skardze omówiony został także wniosek o warunkowe umorzenie postępowania karnego w sprawie o przestępstwo skarbowe, z zaznaczeniem uregulowań autonomicznych na gruncie kodeksu karnego skarbowego. Rozważania w tej części pracy są poprawne i klarownie wyrażone. W grupie zagadnień dotyczących zakończenia postępowania przygotowawczego w inny niż wniesienie skargi do sądu sposób, Autor omówił problematykę umorzenia postępowania. Zwrócił uwagę na podstawy prawne tej decyzji, poddając analizie art. 17 § 1 k.p.k. w kontekście sytuacji procesowych mogących ujawnić się na gruncie prawa karnego skarbowego oraz praktyki organów podatkowych. Są to interesujące rozważania, wskazujące na zdolność praktycznego i krytycznego zarazem spojrzenia na to zagadnienie. Wartościowe są te zwłaszcza fragmenty, które dotyczą związków decyzji o umorzeniu postępowania karnego z zawieszeniem biegu terminu przedawnienia zobowiązania podatkowego.

W rozdziale V omówiona została dość obszernie i w sposób nie budzący wątpliwości kwestia dobrowolnego poddania się odpowiedzialności, pominięte natomiast inne formy zakończenia stadium przygotowawczego wniesieniem skarg o charakterze substytutu aktu oskarżenia, zawierających także elementy „negocjacyjne”.

Nieco dziwi zamieszczenie w omawianym rozdziale problematyki czasu trwania postępowania przygotowawczego – wydaje się, że właściwsze byłoby omówienie tej kwestii w rozdziale IV przy ogólnej charakterystyce tego stadium. Podkreślić jednak należy, iż w kwestii zasadniczej Autor trafnie przywołuje zmianę przepisów, jak nastąpiła z dniem 1 marca 2017 r. i ją poprawnie analizuje. Należy przy tym zauważyć, że Doktorant ogranicza się do prezentacji nowych przepisów, nie prezentuje w tej mierze własnego wyraźnego stanowiska co do trafności ich wprowadzenia.

Wątpliwości budzi zamieszczenie rozważań o zawieszeniu postępowania przygotowawczego w rozdziale poświęconym sposobom zakończenia tego stadium. Zawieszenie postępowania, spowodowane przemijającą choć długotrwałą przeszkodą dla prowadzenia postępowania powinno raczej być omawiane w grupie zagadnień związanych z przebiegiem tego postępowania. Postanowienie o zawieszeniu postępowania, także na gruncie k.k.s. może przecież mieć miejsce w każdym stadium, o ile przeszkoda taka się pojawi. Jeśli ostatecznie nie będzie możliwe dalsze prowadzenie procesu – zostanie on zakończony decyzją o jego umorzeniu. Ta uwaga jednak nie zmienia pozytywnej oceny samej istoty rozważań Doktoranta w zakresie przyczyn i skutków zawieszenia postępowania. Zaakcentowanie związków tej decyzji

procesowej z postępowaniem podatkowym i relacje jakie mogą w tym względzie zaistnieć należy uznać za trafne i interesująco przedstawione. W tej części pracy ujawnia się temperament badawczy Autora, bowiem nie ogranicza się on jak niekiedy w innych fragmentach rozprawy do relacjonowania stanu prawnego, lecz aktywnie wskazuje na to jak regulacja art. 114a k.k.s. oddziałuje w praktyce. Jest to bardzo dobry fragment rozprawy.

Rozdział VI nosi tytuł *Nadzór i kontrola nad postępowaniem przygotowawczym*. Kwestie tytułowe były częściowo sygnalizowane w poprzednich rozdziałach pracy, jednak sądząc po rozmiarze tego fragmentu pracy Autor uznaje za istotne poświęcenie tej problematyce osobnych uwag. Lektura tej części pracy potwierdza słuszność tego stanowiska. Doktorant obszernie i ze swadą omawia kwestię nadzoru i kontroli, podkreśla odmienności i autonomiczne rozwiązania nie poprzestając na ich prezentacji, wskazuje bowiem także na ich praktyczne oddziaływanie. Oceniając tę część pracy mogę tylko powtórzyć swoje wcześniejsze uwagi o temperamencie badawczym mgr P. Jabłonowskiego. Z żalem stwierdzam, że nie wszystkie omawiane przez niego w pracy kwestie zostały tak swobodnie i zarazem ciekawie zaprezentowane. Gdyby Autor zamierzał publikować swoją monografię należałoby mu odpowiedzieć, by dokonał krytycznego przeglądu omawianej materii i pozostawił tylko te wątki, które i dla niego, i dla czytelnika będą interesujące i będą stanowić sedno omawianych zagadnień.

Kolejny rozdział - VII zatytułowany *Czynności sądu w postępowaniu przygotowawczym*, Autor rozpoczyna od wskazania roli sądu jako organu kontrolującego instancyjnie określone decyzje procesowe zapadające w postępowaniu przygotowawczym. Wydaje się, że brakuje tu wyjaśnienia z jakich przyczyn to zagadnienie, łączące się z problematyką kontroli omawianą w rozdziale poprzedzającym, Doktorant wyłączył do osobnej części. Jest kwestią autorską układ omawianej materii, jednak w niektórych przypadkach należy się czytelnikowi wyjaśnienie. Z takim przypadkiem jak sądzę mamy tu do czynienia. Przechodząc jednak do uwag merytorycznych należy podkreślić, że analizy stanu prawnego prowadzone w tytułowej kwestii są poprawne, choć raczej zaprezentowane zostały w sprawozdawczy sposób. Niewłaściwe wydaje się wyodrębnienie części zatytułowanej *Kontrola sądu nad postępowaniem przygotowawczym*, bowiem te czynności sądu jakie są opisywane w tej części wcale do działań kontrolnych nie należą. W doktrynie raczej nie budzi wątpliwości jakie grupy czynności sądu w postępowaniu przygotowawczym mogą być podejmowane, i te omawiane przez Autora w podrozdziale 3 i 4, nie należą do czynności kontrolnych lecz władczych, związanych z decyzją ustawodawcy o konieczności przekazania do organu niezależnego i niezawisłego (a te atrybuty ma sąd) decyzji ograniczających prawa lub wolności obywatela. Ten, niezwykle istotny, wątek nie został w rozważaniach Autora dostrzeżony i uwypuklony.

Przedostatni VIII rozdział rozprawy został poświęcony skardze zasadniczej i nosi tytuł *Akt oskarżenia*. Budzi to zdumienie, bowiem problematyce tej skargi zasadniczej Autor

poświęcił już rozważania w rozdziale omawiającym sposoby zakończenia postępowania przygotowawczego. Ubocznie zauważyć należy, że monografia pt. *Model interakcji*, na którą powołuje się Doktorant jest autorstwa J. Zagrodnika, a nie jak zaznaczono, J. Izydorczyka. Rozważania w tej części pracy są sprawozdawcze i poza kilkoma interesującymi uwagami dotyczącymi nowych regulacji prawnych, nie wnoszą nic istotnego dla całej pracy i mogłyby być bez szkody dla całości rozprawy znacząco skrócone i połączone z tymi, poświęconymi problematyce zakończenia postępowania przygotowawczego. Po raz kolejny wypada w tym miejscu podkreślić, że tytułatura poszczególnych części pracy nie jest mocną stroną Doktoranta. W rozdziale, którego tytuł wskazuje na koncentrację uwagi na akcie oskarżenia, omawiane są także inne kwestie, dla których inne miejsce niż tenże rozdział byłoby właściwsze.

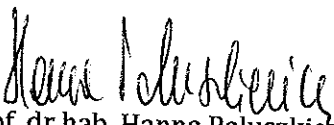
Ostatni IX rozdział został zatytułowany *Skutki wszczęcia postępowania karnego skarbowego dla zobowiązań podatkowych*, i jest to ta część pracy, która powinna wyznaczać całe pole badawcze, stanowiąc główny wątek rozważań. Autor na 40 stronach rozprawy, podzielonych na trzy mniejsze części analizuje zbiorczo to, co zaledwie przy okazji innych rozważań prowadzonych w pracy sygnalizował bądź w minimalnym zakresie, uzasadnionym tokiem wyводу, omawiał. Tymczasem gdyby przyjąć inną strukturę pracy, zrezygnować z niepotrzebnych ozdobników i uwag tylko pobocznie związanych z tym zasadniczym wątkiem rozprawa byłoby zdecydowanie ciekawsza i bardziej przydatna dla praktyki, do której zresztą Autor w wielu miejscach raczej krytycznie się odwołuje. Jak jednak zaznaczyłam wyżej konstrukcja pracy, rozdział treści do poszczególnych jej części, sposób prowadzenia wyводу są kwestiami należącymi do decyzji Autora. Szkoda tylko, że czytelnik musi przebijać się przez wiele wątków, żeby dotrzeć do sedna problemu, stanowiącego jak się wydaje istotę rozprawy. W rozdziale IX przedstawiona została instytucja zawieszenia biegu terminu przedawnienia zobowiązania podatkowego. To wartościowa część pracy, bowiem zarówno zakres, jak i sposób prezentacji tego zagadnienia są interesujące i mają walor poznawczy. Warto zauważyć, że kwestie na styku dwóch lub więcej gałęzi prawa (tu prawo podatkowe i karne skarbowe) bywają prezentowane niekiedy w piśmiennictwie w sposób zawily. Autor uniknął tego - rozważania są klarowne, mają odpowiednią perspektywę, także historyczną i - w nieco skromniejszy zakresie - porównawczą. Sposób prowadzenia analizy zagadnienia daje także możliwość poznania stanowiska Doktoranta w poszczególnych kwestiach, bowiem zaopatruje je w autorski komentarz. W pracy formułowanych jest niewiele postulatów *de lege ferenda*, jednak te które zostały zaprezentowane w rozdziale ostatnim są warte rozważenia. Warto zwrócić uwagę na rozważania o modelu zawieszenia biegu przedawnienia zobowiązania podatkowego czynione na gruncie prawa polskiego. Stanowią one pewną klamrę domykającą całą koncepcję pracy doktorskiej. Trzeba jednak zauważyć, że niektóre kwestie Autor nadal tylko sygnalizuje, nie decydując się na ich szerszą analizę.

Całość pracy wieńczy *Wnioski końcowe*, stanowiące w istocie krótkie podsumowanie zasadniczych wątków poruszanych w poszczególnych rozdziałach. Wypada podkreślić, że wnioski mają raczej charakter porządkowy aniżeli odkrywczy, jednak z uwagi na to, że w pracy są poruszane nowe wątki, choćby wynikające z ostatnich nowelizacji przepisów podatkowych i przepisów kodeksu karnego skarbowego, należy zaaprobować ten sposób podsumowania całości rozprawy doktorskiej.

III. Uwagi końcowe

W konkluzji należy stwierdzić, iż przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska mgr Pawła Jabłonowskiego zasługuje na zdecydowanie pozytywną ocenę, mimo zgłoszonych uwag krytycznych lub polemicznych. Dojrzałość z jaką zostało zakreślone pole badawcze, sposób analizowania badanych zagadnień, poprawne przedstawienie wyników badań dogmatycznych świadczą o opanowaniu metod prowadzenia badań naukowych. Monografia Doktoranta stanowi interesujące, samodzielne i oryginalne ujęcie problematyki relacji pomiędzy postępowaniem podatkowym i postępowaniem przygotowawczym prowadzonych w sprawach o przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe. Wskazuje także na umiejętność Autora organizowania własnego warsztatu naukowego, a także formułowania ocen i własnych wniosków.

Rozprawa doktorska napisana przez mgr Pawła Jabłonowskiego, pt. *Postępowanie przygotowawcze w prawie karnym skarbowym* odpowiada wymogom przewidzianym w art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r., o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (tj. Dz. U. z 2016 r., poz. 882) i uzasadnia na podstawie art. 14 tejże ustawy dopuszczenie Doktoranta do dalszych czynności w postępowaniu o nadanie stopnia doktora nauk prawnych.

/ prof. dr hab. Hanna Paluszkiewicz /